

Farklı Spor Dallarında Görev Yapan Hakemlerin Karar Verme Stillерinin İncelenmesi

Demet ÖZTÜRK ÇELİK^{1*}

¹Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, *OSMANİYE*

DOI: 10.31680/gaunjss.776473

Orijinal Makale / Original Article

Geliş Tarihi / Received: 02.08.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 13.10.2020

Yayın Tarihi / Published: 14.12.2020

Öz

Bu araştırmada spor müsabakalarını yöneten hakemlerin karar verme stillerinin çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2019-2020 yılında vizesini yaptırmış sezon içerisinde spor müsabakası yöneten futbol, basketbol, voleybol federasyonlarında görev alan 109 hakem ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri Mann ve ark. (1998) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe 'ye Deniz (2004) tarafından uyarlaması yapılan Melbourne Karar Verme Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, SPSS istatistik paket yazılımı kullanılmıştır. Gerçekleştirilen Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri sonucunda verilerin normal dağılım varsayımını karşılamadığı belirlenmiştir. Katılımcıların tanıtıcı özelliklerine göre karar verme puanlarını karşılaştırmak amacıyla Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H parametrik olmayan hipotez testleri uygulanmıştır. Hakemlerin karar verme puanlarının federasyon, hakemlik yılı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < .05$). Gerçekleştirilen Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda kaçınan karar verme puanlarındaki farklılığın voleybol- basketbol, futbol- basketbol gruplarından, öz saygı puanlarındaki farklılığın 1-5, 11-15 hakemlik yılı gruplarından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak; futbol, basketbol, voleybol hakemlerinin karar verme stillerinin cinsiyet, eğitim, medeni durum değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği, karar vermenin alt boyutlarından biri olan kaçınan karar verme stillerinin ise hakemlik yılı ve hakemlerin bağlı olduğu federasyonu belirten federasyon değişkenine göre farklılaştığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, hakem, karar verme

An Investigation of Decision-Making Styles of Referees Working in Various Sport Branches

Abstract

The purpose of this study was to investigate the decision making skills of referees from different branch of sports in terms of various socio-demographic variables. The research was conducted with total number of 109 referees from different branch of sports (football, basketball, volleyball). The inclusion criteria for the participants was being a licenced referee and refereeing at least one sports competition in 2019-2020 season. The Melbourne Decision Making Questionnaire originally developed by Mann et al., (1998) was used in order to investigate the decision making skills of referees. The scale was translated to Turkish by Deniz (2004). All statistical analysis were performed using SPSS statistical software. Both Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk tests were used in order to test the normality of the data. Therefore, both non-parametric Mann-Whitney U and Kruskal Wallis H tests were used in order to investigate decision making scores of participants in terms of various socio-demographic variables. The results of the study showed that the decision making scores of referees significantly differ by federation and years of seniority variables ($p < .05$). A Dunn-Bonferroni post-hoc test was performed in order to find out the responsible groups causing the difference in decision making scores. The results of post-hoc test showed that "volleyball-basketball" and "football-basketball" groups were responsible for the differences in "avoidant decision making" scores. Moreover, the results of post-hoc tests revealed that "1-5" and "11-15" groups for years of seniority are responsible for the differences in self-esteem scores. As a result, it is determined that while the decision making skills of football, basketball and volleyball referees does not differ in terms of gender, education and marital status, the "avoidant decision making" skills of football, basketball and volleyball referees does significantly differ in terms of seniority and affiliated federation.

Keywords: Sport, referee, decision making

* Sorumlu Yazar: Demet ÖZTÜRK ÇELİK

E-mail: demetozturk@osmaniye.edu.tr

Giriş

İnsan, doğası gereği biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları olan bir varlık olarak çevresiyle devamlı etkileşim halindedir. İnsanın doğumundan ölümüne kadar karşılaştığı birçok aşılması gereken problemi ve ulaşılmaması gereken hedefleri vardır. Tüm bu sorunları ortadan kaldırmak ve hedeflerine ulaşmak için sağlıklı kararlar alması gerekir (Çolakkadıoğlu, 2010). Bu sebeple, karar verme önemli bir yaşam becerisidir. Karar sözcüğü, “Bir iş veya sorun hakkında düşünülerek verilen kesin yargı, hüküm, düzenlilik” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020).

Karar kelimesi Latince “decidere” kelimesinden gelmekte kesmek, kesintiye uğratmak anlamına gelmektedir. Dilimizde bir sorun veya olay karşısında düşünme ve muhakeme sonucunda hüküm vermeyi içerir (Tosun, 1992). Karar, eldeki imkanlarla hedefe ulaşmak için verilen çabayı içinde barındırır. Karar alma yalın haliyle sorunları çözmek anlamına gelir (Eskicioğlu ve ark., 2012). Karar verme ise içinde bulunduğumuz problemin çözümünde en doğru seçeneği tercih edebilmedir (Üngüren, 2011).

Karar verme davranışı, almamız gereken karar konusunda ön bilgi edinmek ve amaca ulaşabilmek için elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda seçenekler oluşturma ve en uygun seçeneği seçmeyi ifade eder (Güçray, 2001). Karar verme kolay gibi görünse bile karmaşık bir süreçtir (Pekdoğan, 2015). Bireyin birçok seçeneği değerlendirerek birisini uygulama seçtiği karmaşık aşamalar bütünü olarak tanımlamışlardır (Deniz, 2011).

Hakem sözcüğünün kökeni bu dilde ‘başvurmak’ sözcüğünden gelmektedir. TDK da ki tanımı ise “Tarafların aralarındaki anlaşmazlığı çözmek için yetkili olarak seçtikleri ve üzerinde anlaştıkları kişi, yargıcı, belirli bir konudan iyi anlayan kimse, seçme ve karar verme yetkisi bulunan kimse, karşılaşmaları, yarışmaları kurallara uygun ve yansız olarak yöneten kimse” şeklinde ifade edilmiştir (TDK, 2020). Durna (1997) Hakemi spor müsabakalarını yöneten, kazanılan sayıları tespit etme, kuralları uygulamak ve uygulatmak, spor müsabaka kurallarına uymayanları cezalandırmakla görevli kişilerdir şeklinde tanımlamıştır.

Hakem; bir olayı yatıştırmak, çözüm yolu bulmak için taraflarca seçilmiş kişilerdir. Başka bir ifadeyle tanımlamak gerekirse spor organizasyonlarını yapan ve sorumlu olan kişiler tarafından seçilmiş ve kuralları daha önceden resmi olarak belirlenmiş spor müsabakalarını yöneten, hatalı davranışlar karşısında ceza yaptırımları uygulayan ve bunları rapor eden, takımların aldıkları puanları müsabaka

çetveline işleyen, spor organizasyonlarına katılan, sporcularla birlikte sahada mücadele eden, spor müsabaka sonuçlarını ilan eden görevli kişilerdir (Cengiz ve Pulur, 2004).

Spor müsabakalarında hakem kararlarının doğru ve gerekli sürede olması çok önemlidir. Bunun nedeni sporcuların oyun alanında hakem işaretlerini rahatlıkla anlayabilmesi ve verilen kararın doğru olması sporcunun konsantrasyonunu bozmadan oyuna dönmesine neden olur. Hatalı kararlarda antrenör ve sporcular tarafından hakem kararına yapılan itirazlar hem rakibin hem de kendi takım arkadaşlarının saha içerisinde durmasına ve oyundan soğumasına sebep olur.

İlgili literatür incelendiğinde hakemlerin karar verme stillerinin analiz edildiği çalışmaların tekil olarak belirli spor branşlarındaki hakemler üzerinde gerçekleştirildiği ve özellikle bazı spor dallarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte, farklı spor dallarının birlikte incelendiği çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle, literatürdeki bu boşluğu gidermek ve farklı spor dallarında görev yapan hakemlerin karar verme düzeylerini çeşitli demografik değişkenlere göre birlikte incelemek amacıyla bu çalışma Osmaniye ilinde spor müsabakalarında görev yapan hakemler ile gerçekleştirilmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda bu araştırmanın amacı; spor müsabakaları yöneten hakemlerin karar verme sürelerinin doğru kararlarla örtüşebilmesi ve karar verme stillerinin araştırılmasıdır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma modelinin tanımlayıcı ve betimsel tarama desenlerinden faydalanılmıştır. Tarama araştırmalarının amacı genellikle araştırma konusunu ile ilgili var olan durumun fotoğrafını çekerek bir betimleme yapmaktır (Büyüköztürk ve ark., 2017)

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklem grubunu belirlerken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Osmaniye ilinde 2019-2020 sezonunda vizesini yaptırmış futbol, basketbol, voleybol spor dallarında faal olarak hakemlik yapan 109 hakem oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları kişisel bilgi formu, Melbourne karar verme ölçeğinden oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda (cinsiyet, federasyonunuz, medeni durum, hakemlik yılı, eğitim durumu, hakemlik yaptığınız spor dalında antrenör olma) soruları yer almaktadır. Hakemlerin karar verme stillerini ölçmek amacıyla Mann ve ark., (1998) tarafından karar vermede öz saygı ve karar verme stillerini karşılaştırmak için geliştirilen Melbourne Karar Verme Ölçeği (Melbourne Decision Making Questionary) kullanılmıştır. Ölçek, Deniz (2004) tarafından Türkçeye uyarlanmış, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek iki kısımdan oluşmaktadır.

I. kısım: karar vermede öz saygı belirlemek için 6 ifadeden ve tek alt boyuttan oluşmaktadır.

II. kısım: karar verme stillerini belirlemek için 22 ifadeden ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar:

Dikkatli Karar Verme Stili: Bireyin karar vermeden önce özenle gerekli bilgiyi araması ve alternatifleri dikkatlice değerlendirmesi sonucunda seçim yapma durumudur. Bu alt ölçek (2-4-6-8-12-16) altı ifadeden oluşmaktadır.

Kaçıngan Karar Verme Stili: Bireyin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumudur. Bu alt ölçek (3-9-11-14-17-19) altı ifadeden oluşmaktadır.

Ertelleyici Karar Verme Stili: Bireyin kararı geçerli bir sebebi olmamasına rağmen sürekli ertelemede bırakma durumudur. Bu alt ölçek (5-7-10-18-21) beş ifadeden oluşmaktadır.

Panik Karar Verme Stili: Bireyin bir karar durumu ile karşı karşıya kaldığında, kendini zaman baskısı altında hissederek aceleci davranışlar sergileyip çabuk çözümlere ulaşma çabası durumudur. Bu alt ölçek (1-13-15-20-22) beş ifadeden oluşmaktadır.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayısı .75 olarak hesaplanmıştır. Yazarın bağlı olduğu kurumdan etik kurul izni alındıktan sonra, spor federasyonlarının il temsilcilerinden sözlü izin alınmıştır. Google Forms Linki ile ölçeklerin doldurulması sağlanmıştır. Araştırmacı veriler toplanırken Google Forms Linki ile hakemlere ölçekler ve çalışma hakkında bilgi vermiştir. Anketlerin doldurulma süresi 10 -15 dakika süreceği tahmin edilmektedir.

Verilerin analizi

Araştırma elde edilen verilerinin analizi SPSS paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Hakemlerin tanıtıcı özellikleri için tanımlayıcı istatistikler (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğunu test etmek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Normallik testleri sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiş ve hakemlerin tanıtıcı özelliklerine göre karar verme stillerini incelemek amacı ile parametrik olmayan (Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis H) hipotez testleri uygulanmıştır. Çoklu grupta anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Dunn-Bonferroni post-hoc testleri gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizlerin değerlendirilmesinde p değeri .05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde tüm alt ölçeklerden (Dikkatli Karar Verme, Kaçınan Karar Verme, Erteleyici Karar Verme, Panik Karar Verme) elde edilen puanların “cinsiyet” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$) (Tablo.1).

Tablo 1. Mann Whitney – U Testi: Cinsiyet değişkenine göre karar verme puan dağılımı (n= 109).

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz saygı	Kadın	26	54,60	1419,50	1068,500	,936
	Erkek	83	55,13	4575,50		
Dikkatli Karar Verme	Kadın	26	56,62	1472,00	1037,000	,757
	Erkek	83	54,49	4523,00		
Kaçınan Karar Verme	Kadın	26	52,62	1368,00	1017,000	,654
	Erkek	83	55,75	4627,00		
Erteleyici Karar Verme	Kadın	26	63,60	1653,50	855,500	,100
	Erkek	83	52,31	4341,50		
Panik Karar Verme	Kadın	26	61,92	1610,00	899,000	,180
	Erkek	83	52,83	4385,00		

Medeni Durum Değişkenine Göre Katılımcıların Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları medeni durum değişkenine göre incelendiğinde tüm alt ölçeklerden (Dikkatli Karar Verme, Kaçınan Karar Verme, Erteleyici Karar Verme, Panik Karar Verme) elde edilen puanların

“medeni durum” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$) (Tablo.2)

Tablo 2. Mann Whitney – U Testi: Medeni durum değişkenine göre karar verme puan dağılımı

	Medeni Durum	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz saygı	Evli	58	57,79	3352,00	1317,000	,289
	Bekar	51	51,82	2643,00		
Dikkatli Karar Verme	Evli	58	56,43	3273,00	1396,000	,602
	Bekar	51	53,37	2722,00		
Kaçınan Karar Verme	Evli	58	54,45	3158,00	1447,000	,844
	Bekar	51	55,63	2837,00		
Erteleyici Karar Verme	Evli	58	54,74	3175,00	1464,000	,925
	Bekar	51	55,29	2820,00		
Panik Karar Verme	Evli	58	51,21	2970,00	1259,000	,162
	Bekar	51	59,31	3025,00		

Federasyon Değişkenine Göre Katılımcıların Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları hakemlerin bağlı olduğu federasyonu belirten federasyon değişkenine göre incelendiğinde, Melbourne karar verme ölçeğinin I. kısmını oluşturan “karar vermede öz saygı” puanlarının federasyon değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$). Ayrıca hakemlerin, Melbourne karar verme ölçeğinin II. kısmı oluşturan ve karar vermenin alt boyutlarından olan “dikkatli karar verme”, “erteleyici karar verme” ve “panik karar verme” puanları federasyon değişkenine göre incelendiğinde, dikkatli karar verme, erteleyici karar verme ve panik karar verme puanlarının üye olunan federasyona göre farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>.05$). Hakemlerin federasyon değişkenine göre kaçınan karar verme puanları incelendiğinde federasyon değişkenine göre kaçınan karar verme puanlarının anlamlı olarak farklılık gösterdiği ($KW = 9,754$, $p<.05$) belirlenmiştir. Gerçekleştirilen Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda federasyon değişkenine göre kaçınan karar verme puanları arasındaki farkın Voleybol-Basketbol, Futbol-Basketbol gruplarından kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo. 3).

Tablo 3. Kruskal-Wallis H Testi: Federasyon değişkenine göre karar verme puan dağılımı

	Federasyon	N	Sıra Ort.	KW	df	p	Post-hoc
Öz saygı	Voleybol	29	52,40	2,163	2	,339	
	Futbol	54	59,04				
	Basketbol	26	49,52				
Dikkatli Karar Verme	Voleybol	29	60,22	4,145	2	,126	
	Futbol	54	49,01				
	Basketbol	26	61,62				
Kaçınan Karar Verme	Voleybol	29	47,34	9,754	2	,008*	V-B F-B
	Futbol	54	51,22				
	Basketbol	26	71,38				
Erteleyici Karar Verme	Voleybol	29	60,10	2,089	2	,352	
	Futbol	54	50,80				
	Basketbol	26	58,04				
Panik Karar Verme	Voleybol	29	52,31	,400	2	,819	
	Futbol	54	55,29				
	Basketbol	26	57,40				

*p<.05 F: Futbol, V: Voleybol, B: Basketbol

Hakemlik Yılına Göre Katılımcıların Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları hakemlik yılı değişkenine göre incelendiğinde, karar vermede öz saygı puanlarının hakemlik yılı değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği (KW = 12,066, p<.05) belirlenmiştir. Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda hakem yılı değişkenine göre öz saygı puanları arasındaki farkın 1-5, 11-15 hakemlik yılına ait gruplardan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hakemlerin dikkatli karar verme ve erteleyici karar verme puanları hakemlik yılı değişkenine göre incelendiğinde, dikkatli karar verme ve erteleyici karar verme puanlarının hakemlik yılı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir (KW_{Dikkatli Karar Verme}=1,618, KW_{Erteleyici Karar Verme}= 7,410, p>.05). Hakemlerin kaçınan karar verme puanları hakemlik yılı değişkenine göre incelendiğinde, kaçınan karar verme puanlarının hakemlik yılı değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği belirlenmiştir (KW=10,459, p<.05). Gerçekleştirilen Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda hakemlik yılı değişkenine göre kaçınan karar verme puanları arasındaki farkın 11-15, 6-10 hakemlik yılına ait gruplardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Hakemlerin panik karar verme puanları hakemlik yılı değişkenine göre incelendiğinde, panik karar verme puanlarının hakemlik yılı

değişkenine göre anlamlı olarak farklılık gösterdiği (KW = 10,290, $p < .05$) belirlenmiştir. Gerçekleştirilen Dunn-Bonferroni post-hoc testi sonucunda hakemlik yılı değişkenine göre panik karar verme puanları arasındaki farkın 6-10, 1-5 hakemlik yılına ait gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir (Tablo.4).

Tablo 4. Kruskal-Wallis H Testi: Hakemlik yılı değişkenine göre karar verme puan dağılımı

	Hakemlik Yılı	N	Sıra Ort.	KW	df	p	Post-Hoc
Öz saygı	1-5	53	46,18	12,066	3	,007*	(1-5) - (11-15)
	6-10	20	61,38				
	11-15	21	71,07				
	16 ve üzeri	15	55,17				
Dikkatli Karar Verme	1-5	53	51,93	1,618	3	,655	
	6-10	20	55,33				
	11-15	21	61,90				
	16 ve üzeri	15	55,73				
Kaçınan Karar Verme	1-5	53	56,21	10,459	3	,015*	(11-15) - (6-10)
	6-10	20	67,25				
	11-15	21	37,07				
	16 ve üzeri	15	59,50				
Erteleyici Karar Verme	1-5	53	60,48	7,410	3	,060	
	6-10	20	52,70				
	11-15	21	39,81				
	16 ve üzeri	15	59,97				
Panik Karar Verme	1-5	53	63,92	10,290	3	,016*	(6-10) - (1-5)
	6-10	20	41,50				
	11-15	21	46,62				
	16 ve üzeri	15	53,23				

* $p < .05$

Hakemlik Yapılan Spor Dalına Ait Federasyonda Antrenörlük Yapma Durumuna Göre Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları “hakemlik yapılan spor dalına ait federasyonda antrenörlük yapma” durumuna göre incelendiğinde, karar vermede öz saygı, dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, panik karar verme puanlarının “hakemlik yapılan spor dalına ait federasyonda antrenörlük yapma” değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$). Erteleyici karar verme puanlarının ise “hakemlik yapılan spor dalına ait federasyonda

antrenörlük yapma” değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p < .05$) (Tablo.5).

Tablo 5. Mann Whitney – U Testi: Aynı federasyonda antrenörlük yapma durumuna göre karar verme puan dağılımı (n= 109).

	Antrenörlük Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz saygı	Evet	21	55,12	1157,50	921,500	,983
	Hayır	88	54,97	4837,50		
Dikkatli Karar Verme	Evet	21	57,88	1215,50	863,500	,631
	Hayır	88	54,31	4779,50		
Kaçınan Karar Verme	Evet	21	64,14	1347,00	732,000	,134
	Hayır	88	52,82	4648,00		
Erteleyici Karar Verme	Evet	21	68,62	1441,00	638,000	,023
	Hayır	88	51,75	4554,00		
Panik Karar Verme	Evet	21	54,17	1137,50	906,500	,888
	Hayır	88	55,20	4857,50		

* $p < .05$

Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Karar Verme Puanları

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları eğitim değişkenine göre incelendiğinde karar verme puanlarının tüm alt boyutlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı fark göstermediği belirlenmiştir ($p > .05$) (Tablo.6).

Tablo 6. Kruskal-Wallis H Testi: Eğitim durumuna göre karar verme puan dağılımı (

	Eğitim Durumu	N	Sıra Ort.	KW	df	p
Öz saygı	Lise	26	46,29	4,797	2	,091
	Ön lisans- Üniversite	71	59,49			
	Lisansüstü	12	47,29			
Dikkatli Karar Verme	Lise	26	59,75	1,101	2	,577
	Ön lisans- Üniversite	71	52,79			
	Lisansüstü	12	57,79			
Kaçınan Karar Verme	Lise	26	61,33	1,554	2	,460
	Ön lisans- Üniversite	71	53,55			
	Lisansüstü	12	49,88			
Erteleyici Karar Verme	Lise	26	59,25	,868	2	,648
	Ön lisans- Üniversite	71	53,04			
	Lisansüstü	12	57,38			
Panik Karar Verme	Lise	26	65,90	,868	2	,076
	Ön lisans- Üniversite	71	50,44			
	Lisansüstü	12	58,38			

Tartışma ve Sonuç

Spor müsabakaları yöneten hakemlerin karar verme stillerinin incelendiği bu çalışmada futbol federasyonu, voleybol federasyonu, basketbol federasyonu bünyesinde yer alan hakemlerden oluşan örneklem grubuna Melbourne karar verme ölçeğinin I. kısımda karar vermede öz saygı, II. kısımda dikkatli karar verme, kaçınan karar verme, erteleyici karar verme, panik karar verme alt boyutları uygulanmış ve yorumlanmıştır.

Spor müsabakalarında görev alan hakemlerin cinsiyet değişkeni puanlarına göre karar vermede öz saygı ve karar verme alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte geçmişte araştırmacılar tarafından farklı gruplar ile (öğrenci, öğretmen, sporcu vb.) gerçekleştirilen çalışmalarda karar verme puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Avşaroğlu ve Ömer, 2007; Balcanlı ve Sürücü, 2006; Çetin, 2009; Dilmaç ve Bozgeyikli, 2009; Kelecek ve ark., 2013; Kurt, 2016; Salo ve Allwood, 2011; Tekin ve ark., 2009; Temur, 2012).

Çalışmada hakemlerin karar vermede öz saygı ve karar verme puanlarının “medeni durum” değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. (Atakan ve Arslan, 2020) çalışmalarında hakemlerin medeni durumlarının karar vermede öz saygı puanlarını istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir.

Çalışmada hakemlerin görev aldıkları federasyon değişkenine göre karar verme alt boyutlarından “kaçınan karar verme” puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiş farkın futbol-basketbol, voleybol-basketbol hakemlerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. (Kırtepe ve Çetinkaya, 2018) çalışmalarında federasyon değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığını tespit etmişlerdir.

Yapılan çalışmada hakemlik yılı değişkenine göre “Toplam öz saygı” puanları arasındaki farkın 1-5, 11-15 hakemlik yıllarına ait gruptan kaynaklandığı belirlenmiştir. Hakemlik yılı değişkenine göre “kaçınan karar verme” puanları arasındaki farkın 11-15, 6-10 hakemlik yılına ait gruptan kaynaklandığı, “Panik karar verme” puanları arasındaki farkın 6-10, 1-5 hakemlik yılına ait gruptan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Literatürde çalışma sonuçlarımızı destekleyen geçmiş çalışmalar bulunmaktadır. Atılgan ve Tükel, (2019) çalışmalarında hakemlerin kıdem yılı değişkenine göre kaçınan karar verme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir

farklılık olduğunu belirlemişlerdir. Sarıdede, (2018) çalışmasında hakemlik yılının kaçınan karar verme ve panik karar verme puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin aynı federasyonda antrenörlük yapma durumuna göre hakemlerin karar verme puanları incelendiğinde “Erteleyici karar verme” puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuçtan antrenör hakemlerin karar verirken hatalı davranış ve kuralları anında karar vermeyerek erteleyici karar vermeyi seçtikleri düşünülebilir.

Çalışmaya katılım gösteren hakemlerin karar verme puanları eğitim değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte geçmişte araştırmacılar tarafından (üye, yönetici, sporcu vb.) gerçekleştirilen çalışmalarda karar verme puanlarının eğitim değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (Pulur ve Akcan, 2017; Utku ve Cengiz, 2018; Vural, 2013).

Sonuç olarak, farklı spor dallarında görev yapan hakemlerin karar verme stillerinin hakemlik yaptığı federasyon, hakemlik yılı, hakemlik yapılan spor dalına ait federasyonda antrenörlük yapma durumu değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği belirlenirken, eğitim, cinsiyet, medeni durum değişkenlerinin istatistiksel olarak farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Hakemler, önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde spor müsabakalarını yöneten, müsabakalarda alınan puanları ve cezaları belirleyen kişilerdir (Demirel, M. 2007). Spor müsabakalarında, hakem kararlarının doğru ve uygun sürede verilmiş olması önem arz etmektedir. Bu nedenle hakemlerin karar verme sürecinde yararlandıkları karar verme stratejileri ve karar verme stillerinin incelenmesi doğru karar verme süreci bakımından önemlidir. Bu çalışmada basketbol, voleybol ve futbol spor dallarında görev yapan hakemlerin karar verme stilleri farklı demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmanın bulgularının, incelenmiş olan spor dallarındaki hakemlerin karar verme stratejilerinin analizi, geliştirilmesi ve hatalı kararların en aza indirgenmesine yönelik çalışmaların yapılabilmesi adına ilgili spor federasyon yöneticilerine önemli bilgiler sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Atakan, A., & Arslan, C. (2020). Farklı Klasmandaki Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin İncelenmesi. *Spor Eğitim Dergisi*, 4(1), 56-70.
- Atılğan, D., & Tükel, Y. (2019). Hakemlerin Karar Verme Stillerinin İncelenmesi. *Sport Sciences*, 14(2), 22-32.
- Avşaroğlu, S., & Ömer, Ü. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme Ve Stresle Başaçıkma Stillerinin Benlik Saygısı Ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18), 85-100.
- Balcanlı, F., & Sürücü, M. (2006). ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sınav kaygıları ve karar verme stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 45(45), 7-35.
- Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün ÖE, Karadeniz Ş, Demirel F (2017): Bilimsel araştırma yöntemleri, 23. baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Cengiz, R., & Pulur, A. (2004). Hakemlerin Fair Play Olaylarına Bakış Açıları. *Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal Bilimleri Sempozyumu*, 17-20.
- Çetin, M. Ç. (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karar verme stilleri, sosyal beceri düzeyleri ve stresle başa çıkma biçimlerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Çolakkadioğlu, O. (2010). Çatışma kuramına dayalı olarak geliştirilen karar verme beceri eğitimi grup uygulamalarının ergenlerin karar verme stillerine etkisi. Unpublished doctoral thesis. Çukurova University, Adana, Turkey. ,
- Demirel, M., Atalay, K., Şentürk, A., Demirel, D. H., & Serdar, E. Investigation of Muay Thai Referees' Decision-making Strategies According to Different Variables. *Research in Sports Science*, 9(1), 5-10.
- Deniz, M. E. (2011). Karar verme stilleri ve beş faktör kişilik özelliklerinin bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 97-113.
- Dilmaç, B., & Bozgeyikli, H. (2009). Öğretmen Adaylarının Öznel İyi Olma ve Karar Verme Stillerinin İncelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1).
- Durna, E. (1997). Türkiye'de Futbol ve Hakem. Yıldızlar Matbaacılık. İstanbul.

- Eskicioğlu, Y., Dođu, G., & Özsoy, S. (2012). Antrenör ve sporcu gözüyle spor yöneticilerinin kararlarında etik ilkelere bağlılıklarının incelenmesi (Beko Basketbol Ligi örneği). *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1-2), 13-22.
- Güçray, S. S. (2001). Ergenlerde karar verme davranışlarının öz saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8).
- Kelecek, S., Altındaş, A., & Aşçı, F. H. (2013). Sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1), 21-27.
- Kırtepe, A., & Çetinkaya, T. (2018). Farklı Branştaki Hakemlerin Karar Verme Stillерinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(10).
- Kurt, E. (2016). Orta Öğretim Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü ....
- Pekdoğan, S. (2015). Karar verme stilleri araştırmaları: 2009-2013 yılları arasındaki yüksek lisans tezlerinin incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 34, 321-331.
- Pulur, A., & Akcan, İ. O. (2017). Elit Oryantiring Sporcularının Görsel Reaksiyon Süreleri ile Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişki. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 53-61.
- Salo, I., & Allwood, C. M. (2011). Decision-making styles, stress and gender among investigators. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*.
- Sarıdede, Ç. (2018). Voleybol hakemlerinin öz yeterlik düzeyleri ve karar verme becerilerinin incelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*.
- TDK. (2020). <http://www.tdk.gov.tr>. Erişim Tarihi: 12.07.2020, Adres: www.tdk.gov.tr
- Tekin, M., Özmutlu, İ., & Erhan, S. E. (2009). Özel Yetenek Sınavlarına Katılan Öğrencilerin Karar Verme ve Düşünme Stillерinin İncelenmesi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 11(3).
- Temur, Ö. F. (2012). Öğretmen algılarına göre yöneticilerin karar verme stillerinin öğretmenlerin örgütsel bağlılığına etkisi: Rize ili örneği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/İlköğretim*.

Tosun, K. (1992). *İşletme Yönetimi Genel Esaslar (Altıncı Baskı)*. Ankara: Savaş Kitap ve Yayınevi.

Utku, I., & Cengiz, R. (2018). Doğa kulüplerine üye bireylerin zaman yönetimi ve karar verme stillerinin incelenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(2), 25-35.

Üngüren, E. (2011). Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Vural, M. (2013). Spor genel müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yapan spor yöneticilerinin düşünme ve karar verme stillerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.